חסידות מפורשת

מתוך ספר

"משנת הרמ"ל"

פרשת ויקהל

להגה"ק

רבי משה לייב מסאסוב

זיע"א

ניתן להשיג מדי שבוע
לתרומות, הערות
אה"ק: 03-7200159
ארה"ב: 718-9260874
gmail.com@9260874
עבור גליון "שפת אמת המבואר" - נא להרשם באימייל
לשמוע השיעור בשפת אמת
בא"י -0732951385,
בארה"ב (קול הלשון)
7183952440/3/1/2/9

יו"ר המערכת:
הרב יהודה הלוי וינגרטן - עורך ראשי
הרב מרדכי יעקב שווייד (מח"ס מנחת חיים)
חברי המערכת:
הרב אברהם ענגלענדער
הרב שמחה פרידמאן (עורך הגליון "אהבת שלום המבואר")
הרב יעקב שרגא לויפער

תוכן העניינים

הקדמה.....א

פרק א: באותיות גנוז כח בריאת העולמות.....ג

פרק ב: הדרך שיכול לידע מה הוא הסתת היצר הרע.....ו

מכון יסוד החסידות
ביאורים על ספרי החסידות

ויקהל

הקדמה

במאמר זה נתבאר יסוד גדול בחכמת הקבלה ובתורת החסידות, והיא היות האותיות כלים לקבלת האורות העליונים. ענין זה הוא יסוד מוסד להבנת מעשה בצלאל ותפקידו המיוחד להכין את כלי המשכן ולעשותם, אשר מובן לכל בר דעת אשר שכל לו, כי חכמה בינה ודעת זו מהותה ועצמותה היא חכמה ושכל רוחנית אשר באה מכוח קדושתו של בצלאל, אשר בכוחה המיוחד היה להמשיך אור אלקותו ית' לזה העולם באופן של השגה והכרה שלימה הנקראת כלים.

ובזאת מיישבים הקדמונים[א] את הקושיא הפשוטה למה לא היה יכול משה רבינו אשר לא קם כמותו, להכין את כלי המשכן בחכמתו הגדולה עד אין חקר, והביאור הוא דדוקא לאור גדלותו ועוצם מעלתו של משה אשר נשגבה ועצמה ממציאות העוה"ז על כן על אף רוב כוחו להמשיך האור העליון לעוה"ז אבל שלימות ההמשכה באופן שיוכלו

הוספות והערות

א. ראה בהשל"ה הקדוש (הגהות לספר במדבר דברים - חקת, האדם): ובזה מבואר גם כן מדרש רבה פרשת בהעלותך (טו, י) איתא שם, רבי לוי בר רבי אמר, מנורה טהורה ירדה מהשמים, שאמר לו הקב"ה למשה ועשית מנורת זהב טהור, אמר לו כיצד נעשה אותה, אמר לו מקשה תיעשה המנורה. ואף על פי כן נתקשה משה וירד ושכח, עלה ואמר רבוני שכחתי אותה. הראה לו למשה ועוד נתקשה בה, אמר לו וראה ועשה, עד שנטל מנורה של אש והראה לו עשייתה, ואף על פי כן נתקשת על משה. אמר לו הקב"ה, לך אצל בצלאל והוא יעשה אותה, ואמר לבצלאל, מיד עשאה. התחיל תמה ואמר, אני כמה פעמים הראה לי הקב"ה ונתקשיתי לעשותה, ואת שלא ראית עשית מדעתך, בצלאל בצל אל היית עומד כשהראה לי הקב"ה

להשיגוהו קטן וגדול וידע כל פעול כי אתה פעלתו הוא דווקא על ידי בצלאל, אשר יודע היה סוד האותיות שהם הכלים לקבלת אור העליון. וכוח זה ניתן לו מכח שיכותו לשבט יהודה אשר בו ניתן כח מלכות שמים, לגלות כבודו ית' בעולם[ב].

ובביאור יותר, הנה המשכת אלקותו ית' לעולמות התחתונים נעשית בשני אופנים הנקראים אורות וכלים, הם כמשל המדבר אל עבדיו איזה ציווי אשר בו נסתר טעמו ורצונו וחכמתו ובינתו ומידותיו, הנה הדיבור הוא כלי לגלות את רצונו, והנה יש שני עבודות בזה האחת לגלות מלכותו של המלך על ידי שיקיימו ציוויו בפועל, והאחת עמוקה יותר להשיג חכמתו ורצונו של המלך בכדי שיתקשרו בו בהתקשרות פנימית.

והנה לו יצוייר שיש שני חכמים האחד בן בית אצל המלך תמיד ואינו מכיר בשפת העם, והשני מחכמי העם אשר חכמתו גדלה עד למאוד, הנה החכם הראשון תהיה עיקר מעלתו וכוחו להשיג חכמת המלך וגם להמשיכה לאחרים אבל עדיין לא יוכל להשלים הדיבור לכל פשוטי העם, ולבאר להם איך ומה יעשו לרוב ריחוקו מהם, עד אשר יצטרף אליו החכם השני אשר הוא מחכמי העם ויודע שפתם ולרוב מעלתו יוכל להשיג החכמה על ידי אמצעיות החכם הראשון, ובצירוף שניהם יחדיו תושלם המלכות.

וזו היתה מעלתו של בצלאל שהיה יכול להמשיך הקדושה העליונה לאותיות ולכלים גשמיים, באופן שעשיית הכלים היתה על ידי החכמה העליונה בכל תנועה ופעולה, עד שכלי המשכן היו כלים ממש לחכמה העליונה ועל ידם שרתה החכמה והקדושה בעולם[ג].

הוספות והערות

עשייתה כו'. וקשה, איך הבין יותר בצלאל ממשה רבינו ע"ה, אם רבי לא שנה רבי חייא מנא ליה, אף שהיה בצל אל מכל מקום משה רבינו ע"ה ראה יותר. אלא אדרבה זה גורם, כי בעין עשייתה בגשמיית, שהיתה בית קיבול לרוחניות הגדול שהשיג משה רבינו ע"ה, לא היה יכול להמציא בפועל, אם לא בצלאל, שהוא היה בצל אל, ולא בכוח אל כביכול כמו משה רבינו ע"ה הנקרא איש אלהים. ודי בזה לחכימא.

ב. זוה"ק חלק ב דף רכד, א: בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, מסטרא דמלכותא, עשה את כל אשר צוה יהו"ה את משה, דהא כל אומנותא דמשכנא אתתקנת בהו ועל ידייה.

ג. ראה לשונו של בעל ה"**יסוד העבודה**" בפרשתיינו (ח"ב מכתב טז במכתב המתחיל "פרשת פקודי"): "והנה אותיות הדיבור הם בחי' כלים, וכאשר השומע מבין בשכלו הרצון והכוונה שבהם שהם מכוונים בדיבורו הר"ז אור פנימי של הדיבור, אכן עדיין איני יודע הטעם של

פרק א׳

באותיות גנוז כח בריאת העולמות

מדרש זה שאמר הכתוב פתח דבריך יאיר מבין פתיים. לדעתי השפל בצלאל היה יודע לצרף אותיות. הנה הספרים מלאים מזה. ולדעתי השפל שהיה יודע האותיות מלא אור, כאשר נאמר בדבר ה׳ שמים נעשו, בכ"ב אתוון נברא עלמא, מי שמדבר באותיות ויודע זאת בבירור שהאותיות כלים הם לבריאת העולם, אזי גם בעת שמדבר דברי תורה ותפילה ואף שאר הצטרכות, יודע שהאותיות אינם כפשוטם וצריך כל אדם לידע זאת שפנימיות האותיות מלאים אורות, ואף כאשר אנחנו רואים האותיות כפשוטם זה מבחוץ, אך לא כן מבפנים, רוצה היה יכול בצלאל היטב.

וזה פתח דבריך יאיר שצריך לפתוח את האותיות, כל הדברים בין בתורה בין בתפלה ובהצטרכות העולם צריך לפתוח האותיות ולמלאם אותיות אור כאשר באמת וזה פתח דבריך יאיר.

הוספות והערות

המדבר. ואם שכן דיבר זאת המלך אל עבדיו הגם שאינם יודעים הטעם, בכ״ז עושים דבריו כפי פשיטות רצונו מפני צווי דבר המלך ואימתו והלא דבר זה נקרא מלכות. וכאשר מסתכל בפנימיות הדיבור נראה שהמלך הלביש חכמתו שראה כי כן ראוי לצוות בזה לעבדיו, כי חכמה נקרא דבר שאינו מושג להשומע טעמו ורק שכן מקבל מרבו, והענין הזה נקרא כלל הדברים אשר הוא שוה לכל נפש עבדיו השומעים מה שיקיימו ויעשו רצונו של מלך והגם שאינם יודעים הטעם עושים, אחת מפני מוראו של מלך, ושנית מה שהם מאמינים כי חכמת המלך היא גדולה מאוד ובודאי שכן ראוי וחיוב להם לעשות אלא שהחסרון מה שאינם משיגים ומבינים הוא הכל מצדם מה שאינם ראוים, ורצון המלך בהם שהם יעשו דבריו בתמימות ובאמונה, כמחז״ל מה שרבא השיב להצדוקי אנן דמתהלכין בי׳ בתמימות כתיב בן תומת ישרים תנחם. וכאשר עבדיו יתנהגו כן בתמימות ובאמונה פשוטה עי״ז מצפה המלך מצד שיודע את סגולת הדברי צווי כי עי״ז יזדככו ויתקרבו בלבבם באהבת המלך ויהיו בערך בנים אשר אימון בם ואז יצפון לישרים סודו לגלות להם קצת מן הטעמים לפי ערכם, ואז יתענגו בהטעימם גודל גדולת המלך ורוב רבבות נחלי שמן אהבה, אשר כל זה מה שצוה אותם הוא בכדי להעלותם אל מדותיו וליחדם אליו ונחל עדנים ישקם״.

מדרש זה שאמר הכתוב (תהילים קיט, קל) **פֵּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מֵבִין פְּתָיִים. לדעתי השפל בצלאל היה יודע לצרף אותיות** (ברכות נה, א) **הנה הספרים מלאים מזה. ולדעתי השפל** הביאור בצרוף זה, **שהיה יודע האותיות מלא אור** אותיות התוה"ק, מלאים בתוכם באור רוחני בדרגות גבוהות, זה למעלה מזה, דק על דק, **כאשר נאמר** (תהילים לג, ו) **בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, בכ"ב אתוון נברא עלמא**, בכ"ב אותיות התורה נבראו כל העולמות כולם, דהאותיות יש בהם כוח של הופעת האור וגילויו, וכמו שאנו רואים שאותיות הדיבור מגלות את אותיות המחשבה שחשב המדבר קודם לכן ובשעת הדיבור, כך אותיות המחשבה יש להם גם כן שורש דק שהם אותיות של אור החכמה, והם כלים לגלות אור רוחני של חכמה שנסתר בהם, וכן אותיות החכמה התחתונה הם כלים לגלות חכמה וכח רוחני עמוק וגבוה מהם, אשר לגבי חכמה עליונה עמוקה זו - אותיות חכמה התחתונה הם רק כדיבור, דהיינו שהם חשובים כדיבור לבד לגבי אותיות המחשבה, וכמו שאותיות הדיבור הם כלי לאותיות המחשבה שאין ערך כלל לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה אלא הם התגלות חיצונית בלבד, כן הוא גבוה מעל גבוה ודק על דק עד לאותיות של עולמות גבוהים ונוראים שאין לנו כלל השגה ותפיסא בהם.

מי שמדבר באותיות ויודע זאת בבירור שהאותיות כלים הם לבריאת העולם, אזי גם בעת שמדבר דברי תורה ותפילה ואף שאר הצטרכות, יודע שהאותיות אינם כפשוטם, אע"פ שיש דרגות רבות באותיות לאין מספר וגבול, שהרי יש עולמות רבות לאין חקר וכל עולם ועולם גילויו הוא על ידי בחינת אותיות (כמבואר לעיל), מכל מקום אין לחשוב שהדרגות נפרדות זו מזו, אלא הם כסולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כסולם של חבלים שהמושך בסופו מושך בתחילתו, ועל כן נקרא סדר האותיות של העולמות המאירות זו בזו "סדר השתלשלות" מלשון המשנה (סוכה פ"א מ"ט) הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אִם גְּבוֹהָה מִן הָאָרֹן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כו', שתחילת ההשתלשלות וסופה מחוברים זה לזה בקשר בל ינתק, ונמצא שכשאדם מדבר באותיות התורה, ואף בעת שמדבר בשאר הצטרכות מכל מקום הדיבור הוא בכ"ב אותיות שהם אותיות התוה"ק, אזי יש כח באותיות לקבל את אורותיהם של האותיות אשר בדרגות הגבוהות מהם, עד אין סוף, וכמאמר **הבעש"ט הק'** שיש אור אין סוף באותיות[ד].

הוספות והערות

ד. ראה **תולדות יעקב יוסף** (ויצא אות יא), קבלתי ממורי שעיקר עסק תורה ותפלה הוא שידבק את עצמו אל פנימיות רוחניות אור אין סוף שבתוך אותיות התורה והתפלה, שהוא הנקרא

וצריך כל אדם לידע זאת שפנימיות האותיות מלאים אורות, ואף כאשר אנחנו רואים האותיות כפשוטם זה מבחוץ, אך לא כן מבפנים אע"פ שפשטותם של אותיות הדיבור בתורה ותפילה הם ענין מובן ומושכל בשכל, אין לחשוב שזה כל מהותם של אותיות הדיבור, אלא יש שורש גבוה מעל גבוה לאותיות המחשבה והוא ענין רוחני דק שמתגלה לתחתונים באופן של אור בלתי מושג, חיות פשוט המתגלה בנקודת הלב של איש ישראל.

וזאת היה יכול בצלאל היטב ועל ידי כן היה מקים את המשכן, כי היה צופה ומביט בשורש האותיות כפי שהם בעולם העליון ולפי זה היה יודע מלאכת המחשבת של כל כלי וכלי היאך מעשהו ומקומו, ועל זה נקרא בצלאל מבין דבר מתוך דבר, כי מתוך האותיות התחתונות שבעולם התחתון היה מבין ומשיג את שרשם בקודש וממילא הבין והשיג בכל העולמות.

וזה (תהילים קיט, קל) **פִּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר שצריך לפתוח את האותיות** להסיר את הלבוש החיצוני המראה כאילו יש כאן אותיות נגלות לבד, ולגלות את פנימיותם שהוא בחכמה דאין סוף, (וידוע מה דאי׳ בכתבי האר״י הק׳ דניקוד פתח הוא בחכמה), **כל הדברים בין בתורה בין בתפלה ובהצטרכות העולם צריך לפתוח האותיות ולמלאם אותיות אור כאשר באמת** אותיות התורה קבועים בעולם והדיבור יוצא הוא מאליו בלי התאמצות, והעבודה היא לעורר את כוחות הנפש הפנימיים בכדי למלאות אותיות אלו ולהוציאם מהפה כשהם מלאים בכל טוב השכל והחכמה[ה], **וזה פִּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר** שתפתח ותאיר את הדברים היוצאים מפיך ותמלאם ברוח חכמה.

הוספות והערות

לימוד לשמה, שבזה אמר ר׳ מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ומגלין לו רזי תורה וכו׳ (אבות פ״ו מ״א). ר״ל, שידע עתידות וכל מאורעותיו מתוך התורה, וידע איך יתנהג בתורה ועבודת הש״י מלבד שרואה עולמות של מעלה, וכהנה שמעתי מפי מורי ודפח״ח:

ה. ובתורת מרן הבעש״ט הק׳ מצינו יותר מזה דאפשר למלאות את אותיות הדיבור גם לאחר שכבר הוציאום מהפה, וזלה״ק (בן פורת יוסף ד״ג ע״ב וע״ג. וע״ש עוד דנ״ג ע״ד):
ופעם אחת שאל השואל למורי זלה״ה אם אמר כמה תבות בקריאת שמע ובתפלה בלא כוונה אם רשאי לחזור פעם שנית ולאומרם בכוונה, ואמר בזה הלשון הלא ידוע ומפורסם שאין לך שום דבר שלא יהיה בו מציאות השם, אפילו מחשבה חיצונית שם יש גם כן ניצוצות קדושות כנודע, ואם כן אם אמר כמה תבות של תפלה בלא כוונה רק במחשבה חיצוניית, אם כן באה אותה המחשבה להוציא ממנה ניצוצות כנודע, ואם יחזור ויאמר פעם שנית אז הוא מורה

פרק ב׳

הדרך שיכול לידע מה הוא הסתת היצר הרע

מבין פתיים - עוד פעולה שלימה, כשאדם עושה זאת אזי הוא מבין את הפתיים, היינו שהוא מרגיש ויודע שטותם, מה שאינו נצמח ממעשיהם עבודת הבורא ב"ה, זאת המעשה או זאת המחשבה שאינו לעבודת הבורא ב"ה, שאין אור נוגה לידע שיש בזה אור בפנימיות, אזי אינו עושה כי הוא בוודאי שטות ופניות.

וזה מה שאמרו חכמינו ז"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, כל זה מי שמרגיל את עצמו להביט תמיד בהפנימיות הן במעשה הן בדיבור מה נצמח מזה לעבודת הבורא, וכי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו אזי תמיד הוא מרגיש היצר הרע, כי תיכף ומיד שעשה איזה דבר הן במעשה הן בדיבור אזי הוא יביט לסוף דבר מה יצמח מזה לעבודת הבורא ומה שלא יצמח מזה לעבודת הבורא, ואז יודע כי מעשה יצר הרע הוא, וכך דרכו של יצר הרע לכסות הדבר מפני האדם, שלא יהיה לו ידיעה מתחלה ואחר כך הולך ומתגבר, ומתחלה מקטין עצמו מאד הרבה, בכדי שלא ירגיש אותו האדם, לא כן אחר כך אבל גדול וצדיק שרגיל כנ"ל, אזי אינו יכול להקטין את עצמו, זה כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ואינו יודע להקטין עצמו ותיכף הוא מרגיש ונשמר ממנו, כידוע לו מתחלה.

מֵבִין פְּתָיִים, - עוד פעולה שלימה, כשאדם עושה זאת ממלא את אותיות התורה והתפילה והאותיות שבכל המעשים אשר בבריאה - שהם התוכן הפנימי שבהם - ברוח חכמה, **אזי הוא מבין את הפתיים, היינו שהוא מרגיש ויודע שטותם.**

הוספות והערות

שפעם הראשון לא היה שם שום מציאות השם והוא מקצר במציאות השם יתברך, גלל כן אל יאמר פעם ב׳, רק יהרהר במחשבה ובכוונה אותן התיבות שאמר בלא כוונה, כל זה שמעתי בשם מורי זלה״ה ודפח״ח:

והדרך לכך היא, כי **מה שאינו נצמח ממעשיהם עבודת הבורא ב"ה, זאת המעשה או זאת המחשבה שאינו לעבודת הבורא ב"ה, שאין אור נוגה לידע שיש בזה אור בפנימיות, אזי אינו עושה כי הוא בוודאי שטות ופניות** כאשר אדם מבין כי עיקרו של כל דיבור ומעשה הוא אור הפנימי שבו שהוא אור הדביקות, ההשתוקקות וכלות הנפש להקב"ה, אזי כשרואה מעשה שאינו כן, כדרך בני אדם שעושים הרבה מעשים שונים ומשונים בהסתת היצה"ר, באמרם שעושים לכבוד הבורא ובאמת שורשם בפניות שונות שבלבם, יודע שזה מעשה שנעשה לשם פניות, והסימן לזה הוא שאם המעשה הוא בדביקות וחכמה אלוקית, בהכרח הוא שמעשה ודיבור מקושר לשרשו העליון, כי מכיון שהמעשה הזה נעשה ברצון הבורא ית"ש על כן מאיר בו אור השם ית', אור אין סוף, ולכן יש בדיבור או המעשה הזה חיות ודביקות בלי שיעור וערך כפי שהאדם יכול לקבל כל חד וחד לפי שיעוריה דיליה, ואם המעשה הוא בלי פנימיות ודביקות בהכרח שאין בזה מצוה.

וזה מה שאמרו חכמינו ז"ל (סוכה נב, ב) **כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו** ובפשטות הכוונה שמי שגדול מחבירו יש לו יצר הרע גדול יותר, ומפרש רבינו דהכוונה היא שמרגיש יותר בעומק את כוונות יצר הרע גם בדקות, **כל זה מי שמרגיל את עצמו להביט תמיד בהפנימיות הן במעשה הן בדיבור מה נצמח מזה לעבודת הבורא** וגדול הוא מחבירו בחכמה האלוקית אשר בו, בהתבוננות פנימית בכל דבר לראות מה פנימיותו, **וכי כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו** (אבות סופ"ה), **אזי תמיד הוא מרגיש היצר הרע, כי תיכף ומיד שעשה איזה דבר הן במעשה הן בדיבור אזי הוא יביט לסוף דבר, מה יצמח מזה לעבודת הבורא** בכדי למלאותו ברוח חכמה, ונמצא שלעולם אינו עושה מעשה בלי מחשבה תחילה.

ומה שלא יצמח מזה לעבודת הבורא, אז יודע כי מעשה יצר הרע הוא,

וכך דרכו של יצר הרע לכסות הדבר מפני האדם, שלא יהיה לו ידיעה מתחלה ואחר כך הולך ומתגבר, ומתחלה מקטין עצמו מאד הרבה, בכדי שלא ירגיש אותו האדם בתחילה כשאדם מתחיל לעשות המעשה שמסית אותו החלק הרע שבלבו לעשות, אזי אין הרע נרגש כ"כ במעשה והוא מתחבולות היצר בכדי שלא ידע זאת, ואז הענין הוא רק פניה דקה, **לא כן אחר כך** כשמוציא האדם המעשה לידי פועל אזי יוצא גם הרע שהיתה בשרשו לידי פועל, ורק אז בוער היצר הרע בחזקה אחר שנתחזק בהמעשה הזאת שהוציא וגילה את כוחו לידי פועל, **אבל גדול וצדיק שרגיל כנ"ל, אזי אינו יכול להקטין את עצמו.**

וזה הכוונה כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו דהיינו לשבח, **ואינו יודע להקטין עצמו** אין ביצר הרע כח להקטין עצמו, כי החכם הזה מרגיש בו מיד ורואה ומביט בסופו שיתגבר ויתגדל, וממילא כבר גדול הוא בעיניו כבר עכשיו, **ותיכף הוא מרגיש ונשמר ממנו, כידוע לו מתחלה.**